

Actuele en concrete kerndoelen bieden vak economie meer houvast

Een kerndoelenteam van leraren, vakexperts en curriculumexperts werkt sinds september 2023 hard aan de totstandkoming van conceptkerndoelen mens en maatschappij, waartoe ook economie behoort. Wat gaan leraren economie straks merken van de geactualiseerde kerndoelen? De eerste tussenproducten liggen er, een mooi moment om terug te kijken en vooruit te kijken.

De stand van zaken bespreek ik met Dionne Zeldenrijk, procesregisseur die het kerndoelenteam mens en maatschappij begeleidt, met economieleraar en lid van het kerndoelenteam Irene de Vries, en met Michiel Bart, curriculumexpert economie bij SLO.

‘De huidige kerndoelen stammen uit 2006 en de samenleving is sindsdien behoorlijk veranderd’, legt Michiel Bart uit. ‘Bovendien zijn die kerndoelen heel globaal. Met de actualisatie maken we ze concreter en komen actuele ontwikkelingen als duurzaamheid, ecologische vraagstukken, planetaire grenzen en verdelingsvraagstukken beter aan de orde.’

Economieleraar Irene de Vries verwacht dat haar collega’s veel profijt van de conceptkerndoelen gaan hebben. ‘Naast actueel en concreet zullen ze ook meer in samenhang zijn. Daardoor bieden ze leraren meer handvatten’, hoopt ze.

Irene noemt twee belangrijke ontwikkelingen die ze als economieleraar al constateerde en die ook in het kerndoelenteam gedeeld worden. ‘Economie is nog altijd erg gestoeld op de homo economicus. We gaan uit van de rationele mens. Mensen maken echter ook irrationele, emotionele en relationele keuzes. Daarom is het belangrijk dat we binnen het economieonderwijs ook die keuzes bestuderen. Dat geeft een breder beeld van het leergebied. Daarnaast worden ook voor economie vraagstukken op het gebied van duurzaamheid van steeds groter belang.’

Michiel: ‘We willen dat leerlingen kennis hebben van de huidige maatschappij, maar dat ze ook over andere opties nadenken. Dat kan bijvoorbeeld goed in combinatie met geschiedenis en aardrijkskunde. Hoe was het vroeger, hoe is het in andere landen? Er

zijn verschillende manieren van samenleven. Er zijn verschillende economische systemen.'

'Belangrijk is dat leerlingen daarin hun eigen mening vormen. Eigen persoonsvorming, eigen morele afwegingen en eigen keuzes. De basis krijgen ze onder andere door onderwijs in het leergebied mens en maatschappij.'

Irene acht de kans groot dat leerlingen hierdoor maatschappelijke vraagstukken beter gaan begrijpen en beter zien wat hun rol daarin is en hoe ze die zelf invulling kunnen geven. Bovendien verwacht ze dat ook po-leraren op basis van de conceptkerndoelen beter zicht krijgen op hetgeen ze nu al hun leerlingen kunnen bieden.

Basiskennis

'We hebben één ontwikkeljaar en zijn nu ongeveer halverwege het proces', schetst procesregisseur Dionne Zeldenrijk (zie ook kader 1). Het kerndoelenteam mens en maatschappij is relatief groot vanwege het brede en samengestelde leergebied. Alle vakken zijn in het team vertegenwoordigd: geschiedenis, aardrijkskunde, economie, filosofie, levensbeschouwing en maatschappijleer.

Dionne: 'Iedereen is uitgekozen om zijn of haar kennis, ervaring, enthousiasme en capaciteit én het vermogen om over de eigen vakgrenzen heen te kijken.'

Irene: 'Met de actualisatie van de kerndoelen willen we leerlingen meenemen in een doorlopende leerlijn van po naar onderbouw vo. Hoe komt die leerling straks in de bovenbouw? Met welke kennis en bagage?'

'Met de actualisatie komen actuele ontwikkelingen als duurzaamheid, ecologische vraagstukken, planetaire grenzen en verdelingsvraagstukken beter aan de orde.'

Het proces

Curriculumexperts van SLO stelden, onder meer met waardevolle input van Vecon, een startnotitie op. Deze notitie beschrijft relevante ontwikkelingen voor de actualisatie van het curriculum en diende als basis voor het kerndoelenteam mens en maatschappij.

Het kerndoelenteam bestaat uit zeventien personen: leraren po en onderbouw vo en lerarenopleiders van zowel hbo als wo. Tijdens acht tweedaagse bijeenkomsten dompelen de leden van het team zich, gesteund door curriculumexperts en begeleid door de procesregisseur, onder om telkens stapsgewijs verder te komen.

Allereerst werkte het kerndoelenteam aan de karakteristiek. Daarin is beschreven waar mens en maatschappij op hoofdlijnen over gaat en wat de essentie is van het leergebied. Op basis daarvan maakte het team een raamwerk: een schematische weergave van de onderwerpen van de conceptkerndoelen. Inmiddels is het team druk bezig met de eerste conceptkerndoelen.

Een advieskring met voor het leergebied belangrijke onderwijspartijen kijkt mee met de tussenproducten van het kerndoelenteam. Dat gebeurt op een drietal vaste momenten. Daarvoor formuleert het kerndoelenteam adviesvragen. Vervolgens consulteren de leden van de advieskring hun achterbannen. Deze reacties worden verzameld en de advieskring formuleert zo mogelijk een eensluidende reactie die naar het kerndoelenteam gaat.

De uiteindelijke opbrengst is een twintigtal conceptkerndoelen mens en maatschappij: acht voor het primair en twaalf voor het voortgezet onderwijs, die in het najaar van 2024 worden opgeleverd. Daarna gaat SLO in gesprek met het onderwijsveld over hoe bruikbaar deze conceptkerndoelen zijn voor scholen. Met die input voltooit SLO de kerndoelen, die vervolgens door het ministerie van OCW worden vastgelegd in de wet.

'We vinden het belangrijk dat alle leerlingen een bepaalde basiskennis meekrijgen met betrekking tot – in dit geval – economie en het economisch perspectief waarmee je de wereld kan bestuderen. De helft van de leerlingen zal in de bovenbouw immers géén economie kiezen. Ook deze leerlingen willen we voorbereiden op meedoen aan de maatschappij. Leerlingen die wél voor economie en/of bedrijfseconomie kiezen, gaan zich verder verdiepen in deze vakinhouden.'

'Bovendien', geeft Michiel aan, 'moeten de geactualiseerde kerndoelen straks geschikt zijn voor zowel scholen die de afzonderlijke vakken van mens en maatschappij aanbieden, als scholen die mens en maatschappij volledig geïntegreerd aanbieden. Die keuze is en blijft aan de scholen zelf.'

Advieskring en klankbordgroep

Het kerndoelenteam krijgt op een drietal vaste momenten in het proces feedback van de advieskring mens en maatschappij, met daarin onderwijsprofessionals van vakverenigingen, lerarenopleidingen en maatschappelijke organisaties, waaronder Vecon en Our New Economy. De eerste adviesronde ging over 'karakteristiek en raamwerk'.

Procesbegeleider Dionne: 'We wilden van de advieskring onder meer antwoord op vragen als: vinden jullie dat deze versie van de karakteristiek dekkend is voor het leergebied mens en maatschappij? En: een begrip als "multiperspectiviteit" staat centraal in het leergebied. Vinden jullie helder wat we daarmee bedoelen?'

'De antwoorden van de advieskring hebben ons echt aan het denken gezet. Ze vonden onze formuleringen bijvoorbeeld vrij rationeel en individualistisch overkomen. Terwijl we juist in willen steken op samenhang en verbanden in een complexe samenleving.'

Zowel Irene, Bart als Dionne vinden het waardevol dat de leden van de advieskring de tijd nemen om kritisch mee te kijken en dat ze, net als in het kerndoelenteam gebeurt, ook bereid zijn over hun eigen vak heen te kijken. 'Zo maken we er met elkaar een zorgvuldig proces van', concludeert Dionne.

'De geactualiseerde kerndoelen gelden straks ook voor het (voortgezet) speciaal onderwijs. Hiervoor krijgen we advies van de klankbordgroep specifieke onderwijsbehoeften. Zij letten bijvoorbeeld op inclusief taalgebruik en of er aanpassingen nodig zijn voor specifieke leerlinggroepen.'

Conceptkerndoelen

Na afronding van karakteristiek en raamwerk is het kerndoelenteam inmiddels van start gegaan met de ontwikkeling van de eerste conceptkerndoelen. 'Dat is behoorlijk complex', vindt Irene. 'De formulering moet precies de juiste zijn, maar ook de keuze of iets

Gelijke kansen, betere doorstroom

Actuele kerndoelen dragen bij aan gelijke kansen voor leerlingen, een betere doorstroom naar vervolgonderwijs en het actief mee kunnen doen in de samenleving. Vanuit die gedachte gaf het ministerie van OCW opdracht aan SLO om de kerndoelen van de vak- en leergebieden in po en onderbouw vo te actualiseren.

Inmiddels zijn de conceptkerndoelen Nederlands, rekenen en wiskunde, burgerschap en digitale geletterdheid opgeleverd aan het ministerie van OCW. Zie voor meer informatie: www.slo.nl/actualisatie Per leergebied zijn webplatforms beschikbaar die je op de hoogte houden. Die vind je op www.actualisatiekerndoelen.nl Je kunt je hier ook aanmelden voor automatische updates.

een aanboddoel is – dus iets wat de school moet doen – of een beheersingsdoel dat aangeeft wat leerlingen uiteindelijk kennen en kunnen, of een ervaringsdoel.' 'Bovendien formuleren we wat leerlingen op welk niveau doen. Daarbij letten we ook goed op de doorlopende leerlijn van po naar onderbouw vo, de samenhang binnen mens en maatschappij en de samenhang met andere leergebieden.' Bij de conceptkerndoelen komt ook een toelichtingsdocument, met informatie waarom welke keuzes zijn gemaakt.

Irene ervaart de samenwerking binnen het kerndoelenteam als waardevol. 'Vooral ook omdat we in wisselende samenstellingen werken. Met subteams, waarin je samenwerkt met leraren en experts van andere vakken binnen mens en maatschappij. Bovendien werken leraren po en vo nauw samen.'

'Dat maakt dat we echt tot de kern komen en alles zo formuleren dat iedereen begrijpt wat er staat en ook dat iedereen er wat mee kan. Juist door de gemengde groepen die telkens van samenstelling wisselen, komen we tot mooie inzichten.'

Rol Vecon

Procesbegeleider Dionne: 'Ik vind ons werk geslaagd als de geactualiseerde kerndoelen straks voor leraren écht de basis vormen om hun werk goed te kunnen doen. We hopen dat economieleraren hun leerlingen meegeven dat er verschillende verschijningsvormen zijn waarop de samenleving en economie worden ingericht en dat leerlingen daarin een stem kunnen hebben.'

Alle drie willen ze graag benadrukken blij te zijn met de inbreng van Vecon. 'Via de vereniging krijgen we goede, gedegen feedback van de leden.' Docente Iris roept haar collega-leraren daarom op om ook bij de komende adviesronde inbreng te leveren op de conceptkerndoelen. Dat kan via Vecon of Our New Economy.

Wil je weten wie er in de advieskring zitten of wil je je melden bij een van de organisaties? Kijk dan voor een overzicht op www.actualisatiekerndoelen.nl/mensmaatschappij/advieskring

Brigitte Bloem is tekstschrijver bij SLO.